

Ks. Piotr Mieczysław Gajda, *Sankcje karne w Kościele w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II oraz późniejszych zmian i uzupełnień*, Tarnów: Biblos 2008, ss. 206.

W konstytucji apostołskiej *Sacrae disciplinae leges* promulgującej obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego, Jan Paweł II napisał, że zbiór ten winien być uważany za niezbędne narzędzie, dzięki któremu jest zachowywany należyty porządek tak w życiu indywidualnym i społecznym, jak i w działalności Kościoła¹.

Skoro Kościół jest ustanowiony na sposób społecznej i widzialnej wspólnoty, wymaga norm, aby jego hierarchiczna i organiczna struktura stała się widoczna, żeby wykonywanie powierzonych mu funkcji, zwłaszcza świętej władzy sprawowania sakramentów świętych, było należycie uporządkowane, by wzajemne odniesienie chrześcijan było układane według sprawiedliwości umocnionej miłością.

Kościół założony przez Jezusa Chrystusa jest wspólnotą ludzi, których łączy wyznawanie tej samej wiary, wspólnota sakramentów świętych pod zwierzchnictwem uprawnionych pasterzy. To zwierzchnictwo – kierowanie Kościołem staje się skuteczne również dzięki temu, że zakres działań władzy kościelnej obejmuje możliwość karania tych wiernych, którzy swoim postępowaniem wyrządzają szkodę Kościołowi.

Karanie ma swoje podstawy w Piśmie Świętym: „Gdy brat twój zgrzeszy przeciwko tobie, idź i upomnij go w cztery oczy. Jeśli cię usłucha, pozyskasz swego brata. Jeśli zaś nie usłucha, weź ze sobą jeszcze jednego albo dwóch, żeby na słowie dwóch albo trzech świadków oparła się cała sprawa. Jeśli i tych nie usłucha, donieś Kościołowi! A jeśli nawet Kościoła nie usłucha, niech ci będzie jak poganin i celnik!” (Mt 18, 15-17).

Sankcje karne w Kościele nie są dla samego karania, lecz zawsze z myślą o dobru wspólnym całej społeczności wierzących i samego winowajcy. Prawodawca kościelny wskazując na wszelkie sposoby nawrócenia grzesznika na drogę sprawiedliwości przez Boga, stwierdza, iż ci, którzy otrzymali od Niego władzę związywania i rozwiązywania, powinni odpowiednim lekarstwem zaradzić chorobie tych, którzy zbłądzili. Lekarstwem tym jest prośba o nawrócenie, udzielenie nagany oraz kary udzielane z cierpliwością i umiejętnością. Celem nakładania kar jest wyleczenie z ran zadanych przez dokonane przestępstwo, by ani winowajców nie zepchnąć w przepaść rozpacz, ani też nie powodować rozluźnienia obyczajów i pogardy dla prawa kościelnego.

Tę interesującą problematykę podjął ks. Piotr Gajda w swojej książce zatytułowanej: *Sankcje karne w Kościele w świetle Kodeksu prawa kanonicznego Jana Pawła II oraz późniejszych zmian i uzupełnień*.

¹ Konstytucja apostołska *Sacrae disciplinae leges*, w: *Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań: Pallottinum 1984, s. 13.

Cała praca podzielona została przez Autora na osiem rozdziałów. We wstępie Autor nakreśla strukturę dzieła i wskazuje na motywy, które go skłoniły do podjęcia tegoż przedsięwzięcia badawczego. Wśród nich na pierwszym miejscu wymienia ukazanie wiernym, zarówno duchownym, jak i świeckim, na nowo kościelnego prawa karnego w znaczeniu podmiotowym i przedmiotowym. Ksiądz Piotr przedstawił sankcje karne w Kościele nie tyle jako konsekwencje niewłaściwego postępowania, ile jako ostrzeżenie i przestrożę dla wszystkich wiernych. Należy stwierdzić, iż pewną nowością recenzowanej publikacji jest uszeregowanie sankcji karnych według stopnia ich dolegliwości, a także ukazanie tzw. *delicta graviora*, zastrzeżonych Trybunałowi Kongregacji Nauki Wiary.

W rozdziale pierwszym Autor przeanalizował kanony 1311 i 1312, a więc prawo Kościoła do karania przestępstw. Podał definicję przestępstwa i jego rodzaje, wskazał także na elementy konstruktywne przestępstwa. Na końcu tego rozdziału przedstawił rodzaje sankcji karnych w Kościele.

Kolejny rozdział omawianej publikacji nosi tytuł: „Ustawa karna i nakaz karny”. Ksiądz Gajda skupił swoją uwagę głównie na kanonach 1313 i 1320. Jest to bardzo dogłębna i rzeczowa analiza tychże norm prawnych.

Trzeci rozdział został poświęcony podmiotowi sankcji karnych w Kościele. Ks. Piotr mówiąc o katoliku jako podmiocie karania w Kościele, zwrócił uwagę na zasadę poczytalności. Wskazał na okoliczności wykluczające poczytalność, na okoliczności zmniejszające poczytalność, a także na te okoliczności, które poczytalność zwiększają. W tej części publikacji omówił odpowiedzialność za przestępstwo usiłowane, chybione i niezauważone, a także odpowiedzialność za współudział w przestępstwie.

W czwartym rozdziale Autor podał nam definicję sankcji karnej, przyczyny i cel karania. W dalszej części omówił poszczególne rodzaje kar, dzieląc je na kary poprawcze – cenzury, kary ekspiacyjne i środki zaradcze oraz pokuty.

Kolejny piąty rozdział jest poświęcony wymierzaniu kar (kan. 1341-1353). Ks. Gajda mówi tutaj o uprawnieniach sędziego w wymierzaniu kar *ferendae sententiae*, analizuje zasady wymierzania kar poprawczych, mówi o kanonicznych skutkach cenzur. W tej części recenzowanej książki omówiony jest także problem wydalania ze stanu duchownego (kan. 1336 § 1, n. 5). W końcowej części tego rozdziału jest mowa o środkach odwoławczych od kar takich, jak: apelacja czy też rekurs.

Szesty rozdział Autor zatytułował: „Zwalnianie z kar kościelnych (kan. 1354-1363)”. Analizuje tutaj na wstępie formy zwalniania z kar, aby później przejść do władzy zwalniania z kar w zwykłych okolicznościach i w sytuacji nadzwyczajnej. Omawia także warunki i sposoby zwalniania z sankcji karnych. Na zakończenie tego rozdziału ks. Gajda przedstawił problem przedawnienia karalności.

Kolejny siódmy rozdział ukazuje sankcje karne uszeregowane według stopnia ich dolegliwości. Jest to przedstawienie poszczególnych przestępstw, poczynawszy od tych najdotkliwszych, kończąc na tych, które są najmniej szkodliwe, ale w jakimś stopniu naruszają porządek prawny w Kościele. Na samym początku Autor analizuje kary poprawcze, tj. ekskomuniki wiążące mocą samego prawa – *latae sententiae*. Omówione są tutaj ekskomuniki zastrzeżone Stolicy Apostolskiej, niezastrzeżone, kary interdylktu i suspensy wiążące mocą samego prawa. W kolejnym punkcie oma-

wianego rozdziału ks. Piotr mówi o karach wymierzanych wyrokiem lub dekretem, dzieląc je na: ekskomuniki, interdykty i suspensy. Następnie przechodzi do przedstawienia sankcji karnych nieokreślonych. Skupia się tutaj głównie na wymierzeniu kar stosownie do ciężkości przestępstwa. W ostatnim punkcie tego rozdziału Autor omawia problem możliwości fakultatywnego karania za poszczególne przestępstwa.

Ostatni rozdział został poświęcony przestępstwom zarezerwowanym Apostolskiemu Trybunałowi Kongregacji Nauki Wiary. Chodzi tutaj o przestępstwa przeciw świętości Eucharystii, przeciw świętości sakramentu pokuty oraz przestępstwa przeciw szóstemu Bożemu przykazaniu. Ksiądz Piotr przedstawia tutaj najpierw przestępstwa, których dotyczy ta rezerwacja, aby później przejść do przedstawienia obowiązującej procedury postępowania w tych przypadkach, ze szczególnym uwzględnieniem postępowania w stosunku do duchownych.

Niewątpliwie na uwagę zasługują trzy aneksy. Pierwszy poświęcony problemowi występowania z Kościoła katolickiego „formalnym aktem” – jest to stanowisko Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych odnośnie do tego problemu. Drugi aneks porusza kwestię pedofilii, natomiast trzeci przedstawia sprawę wierności przekonaniom religijnym i moralnym katolika, który podejmuje obowiązki urzędnika państwowego.

W zakończeniu recenzowanej publikacji Autor jeszcze raz podkreśla cel sankcji karnych we wspólnocie Kościoła i jest przekonany, iż ta książka jest zadośćuczynieniem zawartym w *Ratio studiorum*, dotyczącym wykładów z zakresu prawa karnego w seminariach duchownych. Zdaniem Autora tendencja do łagodzenia sankcji karnych w Kościele utrzyma się nadal, ponieważ daje się zauważyć: wzrastającą dojrzałość religijną wiernych (duchownych i świeckich); właściwe wykorzystywanie wolności, które prowadzi do odpowiedzialności za swoje czyny i postępowanie; właściwe przygotowanie kandydatów do kapłaństwa, przez wyrobienie w nich zdrowej ascezy i umartwienia.

Powyższa publikacja została opatrzona indeksem rzeczowym, który jest bardzo pomocny dla czytelnika w szybkim i właściwym zapoznaniu się z prawem karnym Kościoła. Można tam znaleźć słowa kluczowe i odniesienie się tych słów do poszczególnych przestępstw, czy też kwestii związanych z sankcjami kościelnymi.

Należy zauważyć, iż powyższa książka oparta jest na bardzo szerokiej bazie bibliograficznej. Wykorzystane w niej źródła i opracowania dają całościowy obraz zasadności stosowania sankcji karnych we wspólnocie Kościoła katolickiego. Tego obrazu dopełnia jeszcze wnikliwa analiza dokumentów kościelnego prawa powszechnego, poszczególnych kongregacji, Soboru Watykańskiego II.

W podsumowaniu niniejszej publikacji należy stwierdzić, iż opracowanie ks. Gajdy spełnia cechy dobrej monografii na przedłożony temat. Prace tego typu wymagają, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym, szczególnej znajomości tematu oraz zastosowania właściwych metod badawczych. Trzeba przy tej okazji podkreślić, iż literatura kanonistyczna nie obfituje w tego typu opracowania. Niewątpliwie zaletą tej monografii jest aktualność niektórych problemów omawianych przez Autora, jak choćby problem pedofilii, czy też innych nadużyć seksualnych, a także kwestia występowania z Kościoła katolickiego.

Autor dobrze zrealizował swoje zamierzenie badawcze, wykazując się wnikliwością i dobrą znajomością omawianej materii oraz odpowiednim przygotowaniem warsztatowym. Należy jeszcze raz podkreślić, iż recenzowane opracowanie stanowi cenne studium monograficzne i w sposób znaczący ubogaca polską kanonistykę. Z pewnością posłuży, co stwierdza w zakończeniu Autor, nie tylko badaczom naukowym, ale także ordynariuszom, pracownikom sądów diecezjalnych, pracownikom kurii, spowiednikom oraz wiernym (duchownym, świeckim) w tych kwestiach, które sam Autor przedłożył w swoim opracowaniu.

Ks. Marek Zaborowski

Mirosław Sitarz, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2008, ss. 302.

W czasie obrad Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi (3-4 września 2008), zorganizowanej między innymi przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, z okazji 25. rocznicy promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego, w obecności najznakomitszych kanonistów i prawników, na czele z kardynałem Zenonem Grocholewskim, prefektem Kongregacji Wychowania Katolickiego; biskupem profesorem doktorem Juanem Ignacio Arrietą, sekretarzem Papieskiej Rady do spraw Tekstów Prawnych; innymi arcybiskupami, biskupami i profesorami z: Białorusi, Łodzi, Sandomierza, Lublina, Krakowa, Wrocławia, Olsztyna i innych miast, na czele z ks. prof. dr. hab. Józefem Krukowskim, zasłużonym prezesem SKP, została zaprezentowana nowa książka *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym*, autorstwa ks. Mirosława Sitarza, pracownika naukowego w Katedrze Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL oraz nauczyciela akademickiego w innych uczelniach wyższych i innych wydziałach, autora o bardzo bogatym dorobku naukowym oraz niestrudzonego działacza w różnych stowarzyszeniach, między innymi w SKP i SAWPK.

Publikacja książkowa wydana przez Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II wpisana się w Prace Wydziału Nauk Prawnych na 39 pozycji, a jej wydanie zostało dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także jako projekt badawczy była finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2005-2007.

Książka ma dwóch recenzentów, ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego, kierownika Katedry Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL, nestora polskiej kanoni-